

tovo nudila solidno osnovo naslednjim delom priročnika za strokovno obdelavo arhivskega gradiva pravosodja in arhivistom olajšala njihovo delo. S tem pa je prvi del tudi dosegel svoj osnovni namen.

Poleg tega je pomembno, da publikacija določa enotne standarde za navajanje virov, kajti samo strokovne in enotne smernice vodijo k sistematični in strokovni obdelavi arhivskega gradiva.

Nenazadnje pa se knjige lahko razveseli tudi uporabnik arhivskega gradiva, saj ma ho koristno vodilo in pripomoček, ki ga ho na kratek in jaseh način seznanil z različnimi pravnimi sistemi, ki so v preteklosti obstajali na slovenskem ozemlju ter temeljniimi pravnimi viri za delovanje pravosodnih organov.

Marko Kambič

Brane Kozina, Republiški upravni organi v LRS od 1945-1953, Ljubljana 1996, izdal in založil Arhiv Republike Slovenije, 223 strani

Ko je parlament junija 1991 formalnopravno prevzel oblast v Republiki Sloveniji, se je končalo petinštridesetletno obdobje, ki so ga Slovenci preživeli v drugi jugoslovanski državi. Če temu dejstvu dodamo še, da se je od takrat začelo razhajanje s starimi načini življenja in z utrjevanjem demokratične oblike družbenega organiziranja, zlasti pa da se je povečala splošno zanimanje za odkrivanje manj znanih dogodkov, dejstev in števil iz bližnje preteklosti, potem se nam samo po sebi zastavi vprašanje, ali niso vendarle nastopili zlati časi za slovensko historiografijo, posebno ker oblastni organi težko rešijo nekatere notranje in zunanje probleme brez pomoči zgodovinarjev. Odgovor kljub temu ni pritriljen, saj obstajajo številne ovire, ki otežujejo strokovno rekonstrukcijo preteklosti. Eha od njih je arhivsko gradivo, saj še vedno ni v celoti dostopno in evidentirano, pa tudi še ne do kraja prevzeto in urejeno oziroma strokovno obdelano.

Arhiv Republike Slovenije, ki hрани fonde republiških političnih, oblastnih in drugih teles, si v zadnjih letih prizadeva, da bi bilo gradivo, nastalo v času po drugi svetovni vojni, čim prej urejeno in strokovni javnosti v celoti dostopno. S tem namenom je Arhiv zaposlil in vzgojil nove strokovne delavce, izpopolnil opremo, pridobil dodatne prostore ter se dejavno vključil v pripravo nove arhivske zakonodaje. Latil pa se je tudi obsežne in prenišljene založniške dejavnosti. Poleg razstavnih katalogov, inventarjev ter virov kot stalnih izdaj je ta vadihna arhivska ustanova na Slovenskem začela izdajati tudi magistrske naloge svojih delavcev. Zadnja med njimi je magistrsko delo Braneta Kozine z naslovom: *Republiški upravni organi LRS od 1945 do 1953*.

Kot pove naslov, je mag. Brane Kozina svoje raziskovalne napore osredotočil na obdobje t.i. admini-

strativnega socializma, se pravi na čas, ki je po (že preživeti) periodizaciji trajal od leta 1945 do leta 1952 (oziroma 1953). Latil se je torej enega najbolj razgibanih in burnih obdobjih iz časa druge jugoslovanske države, ki se je začela z odstranjevanjem političnih nasprotnikov in podražavljanjem zasebnega premoženja, nadaljevalo z udejanjanjem sovjetske oblike organiziranja družbenega, političnega in gospodarskega življenja, končala pa z novim gospodarskim sistemom, (začasno) omejitvijo partijskega monopola in centralizacijskih zvezne države. Kot arhivist z več kot desetletnim stažem (v letih 1988 do 1992 je bil vodja oddelka za upravo po letu 1945, sedaj pa je svetovalec direktorja za arhivska strokovna vprašanja) je osrednjo pozornost namenil razvoju republiških upravnih organov, ki so v letih 1945-53 doživeli številne reorganizacije, preimenovanja in spremembe pristojnosti. Za taka izhodišče se je odločil zaradi potreb arhivske stroke. Struktura in vsakokratne pristojnosti republiških upravnih organov v letih 1945-53 namreč še niso raziskane, zato imajo arhivski delavci velike težave pri strokovni obdelavi neurejenega gradiva.

Uvodoma je avtor opozoril na nekatere okoliščine, ilogadke in pnceese, ki po njegovi oceni najbolj označujejo čas od konca druge svetovne vojne do ustavnih sprememb; zanimivi sta primerjavi pristojnosti med zveznimi in republiškimi ministrstvi ter sovjetske ustave iz leta 1936 z jugoslovansko iz leta 1946 in slovensko iz leta 1947. V nadaljevanju je avtor ocenil stopnjo ohranjenosti in glavne značilnosti arhivskega gradiva v obravnavanih letih. Opozorimo naj na njegovo utemeljeno ugotovitev, da uradna politika arhivski problematiki ni bila naklonjena, zato arhivske ustanove na prve večje prevzeme gradiva niso bile pripravljene, niti prastarsko niti kadrovska. Sledi poglavje, v katerem je na podlagi zapletenih pravnih teorij razmejil pojme uprava, državna uprava in javna uprava.

Osrednji in najohsežnejši del knjige je namenil analizi organizacijskega razvoja republiških upravnih organov. Najprej je obdelal republiško vladno in njeno predsedstvo, nato pa republiške organe za posamezna upravna področja. Organe je razvrstil po kronološkem načelu, to je po ustanovitvenem datumu. Če na primeru Narodne vlade Slovenije (oziroma Vlade LRS) sledimo njegovemu kronološkemu načelu, to pomeni, da je začel z ustanovitvijo prve slovenske vlade 5. maja 1945 in Carinarnico Rakek (zvezno ministrstvo za finance je 2. avgusta udobrila njeno ustanovitev), zaključil pa z reorganizacijo svetov vlade LRS decembra 1951 in z ukazom o ukinitvi glavnih direktij in uprav, ki je začel veljati julija 1952. Informacije o slehernem organu so obsežne. Poleg ustanovitvenega datuma in vsakokratnega naziva, je predstavil še podroben ustroj vsake organizacijske enote, opozoril na personalne spremembe ter orisal mesto in naloge, ki jih je imela v sistemu državne uprave. Na koncu knjige so splošni podatki o gradivu republiških upravnih organov, sklepne ugotovitve in priloge.

Mag. Brane Kozina je v svoji študiji dal popolno prednost arhivski problematiki, zato ho v prvi vrsti pritegnila pozornost njegovih sodelavcev in kolegov.

Zaradi vrste poslatkov pa bo gotovo zanimiva tudi za širšo strokovno javnost.

Jožy Prinčič

Vodnik po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva v Celju, Zgodovinski arhiv v Celju, Celje 1997, 352 strani

Zgodovinski arhiv v Celju praznuje letos štiridesetletnico svojega delovanja. Ta lep jubilej je med drugim trajno zabeležil z izdajo Vodnika po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva v Celju, ki je bil prvič predstavljen v mesecu oktobru v Celju.

In kaj nam nudi novo izdani Vodnik? Ko ga odpremo, se najprej seznanimo z njegovo okvirno vsebino, ki nam je podana preko kazala. Ravnatelj Zgodovinskega arhiva v Celju g. Rudolf Koželj nadalje v uvodni besedi spregovori o dosedanjih objavah pregledov arhivskega gradiva celjskega Zgodovinskega arhiva in zaključuje, da je Vodnik rezultat strokovnega dela vseh delavcev, zaposlenih v Zgodovinskem arhivu sedaj in v preteklosti. Sledi pregled razvoja arhivske dejavnosti na celjskem od začetkov varovanja arhivskega gradiva, ustanovitve Zgodovinskega arhiva do današnjega stanja, problemov in perspektiv. Navodila uporabnikom so kratka in jasna, prav tako tudi pregled arhivskih fondov in zbirk, ki se pričinja z zbirkami listin. Listine so nanašane posamično in poleg datuma izstavitve in številke vpisa v inventarno knjigo je navedena tudi zadeva, na katero se listina nanaša. Naslednji zbirki: rokopisi in urbarji so navedeni podobno kot listine. Pri vsaki od zbirk so opisani kriteriji, ki so določali vzpostavitev določene zbirke, oziroma je naveden najosnovnejši skupni imenovalce dokumentov, ki tvorijo določeno zbirko. Osmoyna razvrstitev prikaza arhivskih fondov v Zgodovinskem arhivu v Celju je sledeča: državni in avtonomni organi, okupacijski organi, politični in vojaški organi NOB, organi družbenopolitičnih skupnosti, pravosodni organi, gospodarstvo, izobraževanje, kultura, zdravstvo in socialno varstvo, družbenopolitične organizacije, politične stranke, društva in družbene organizacije, cerkvene ustanove ter osebni in družinski fondi in zbirke. Pri fondih so najprej navedeni pregledni splošni historijski ustvarjalcev, pri konkretnem arhivskem fondu pa konkretni historični z vsemi potrebnimi podatki (o nastanku, organizaciji, reorganizaciji in eventualni ukinitvi ustvarjalca). Nadalje sta navedeni najstarejša in najmlajša letnica gradiva v okviru fonda, količina gradiva, pripomočki za uporabo, vsebina ter po potrebi opombe, kjer se nahaja opozorilo glede posebnosti posameznih fondov. Krajevno kazalo, seznam spremenjenih krajevnih imen ter navedba publikacij, ki jih je izdal Zgodovinski arhiv v Celju zaključujejo publikacije. Dobrodošla bi bila verjetno tudi navedba bibliografije delavcev, ki so bili in so zaposleni v Zgodovinskem arhivu v Celju, ki pa seveda ni predpisan element vodnika. V Vodniku so objavljene tudi reprodukcije arhivskega gradiva (nekatero v barvni tiskovnici), ki publikacijo prijetno popestrijo.

Po pregledu vodnika menim, da je pravi vtis in zaključek ta, da vodnik nudi uporabniku zelo dobro orientacijo po arhivskem gradivu, ki ga hrani Zgodovinski arhiv v Celju in da je z izlajo te publikacije arhiv slostojno obeležil svojo štiridesetletnico obstoja.

Sonja Anžič

Vodnik po fondih in zbirkah Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici, Nova Gorica 1997

Ob 25-letnici Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici in 50-letnici priključitvi Primorske k matični domovini, smo raziskovalci, ljubitelji zgodovine in drugi uporabniki dobili v roke pregled pisne kulturne dediščine severno-primorskega območja, ki jo je v 25 letih zbral Pokrajinski arhiv v Novi Gorici.

Vodnik obsega 264 strani, na katerih je poleg uvodnega poglavja še sedem poglavij. Najprej je izčrpno prikazan razvoj arhiva s seznamom publikacij, ki jih je arhiv izdal in s seznamom zaposlenih v letih 1966 do 1997. Sledijo "Napotki za uporabo vodnika ter drugi nasveti za uporabo arhivskega gradiva", ki vsebujejo v uvodnem delu podatke o zakonskih osnovah za izdelavo vodnika in o sestavi vodnika s pomočjo programskega paketa "Armida", v nadaljevanju pa je opisana sestava podatkov za vsak fond oziroma zbirko, krajevno kazalo in splošna pojasnila o pogojih uporabe arhivskega gradiva. Osrednji del vodnika je pregled po 786 fondih in zbirkah (okoli 2000 tm). Klasifikacija fondov in zbirk upošteva nedavna prizadevanja Arhiva RS po enotni klasifikaciji fondov in zbirk v arhivih. Od vseh klasifikacij, kar jih je bilo v vodnikih na slovenskem do sedaj, se mi zdi ta klasifikacija najboljše. Manjka splošni pregled zakonskih osnov posameznih vrst institucij in to je edina pomanjkljivost tega vodnika. Za pretežni del ustvarjalcev so takšni pregledi že napisani in nam vsem dobro znani, odtod morda razumemo, zakaj teh pregledov ni. Toda Primorska je specifična pokrajina v Sloveniji in le na Primorskem hranijo fonde ustvarjalcev, ki jih ostali del Slovenije ne pozna zaradi državnopravnih okvirov, v katerih so bili deli Primorske skozi stoletja. Fondi so številčeni zato, da je lahko uporabljati "krajevno kazalo fondov in zbirk". Na ta način nimamo samo vpogleda v fonde iz določenega kraja, ampak imamo v kazalu polatek o kraju, ki se pojavljanja čez celotni pregled fondov (po ujemem mnenju je takšno kazalo boljše od preprostega kazala fondov po krajih). K osrednjemu delu vodnika spadata še izbor "Virov in literature", ter "Okrajšave in kratice", ki so bile uporabljene pri sestavi seznama fondov. Povzetek je napisan v slovenščini, angleščini, nemščini in italijan-